

Návrat záujmu o krajinu v kontexte Európskeho dohovoru o krajine

V každej dobe si niečo všímame, v inej čosi zase prehliadame, aby vo vlnách našich spoločných príbehov mohli vzniknúť odlišnosti, pomocou ktorých vieme pomenovať doby a kultúry. Zamyslime sa, čo pomenúva, čo charakterizuje našu dobu? Čo je v nej večné a nestratí sa a čo v nej je iba opojné a pominuteľné?

Kultúra vzniká vtedy, keď sme sytí, rešpektívi, keď nám nejde iba o holé prežitie. Skrášľovať veci začneme vtedy, keď máme dosť času, rešpektívi, keď čas prestane byť čisto praktický pojem. Keď sa trochu pozastavíme, pohladíme niekomu ruku, alebo sa mu iba pokojne zahľadíme do očí, akoby sme do plynúcej večnosti, a neustálej potreby pohybu, „vytesali“ oznam, že sme tu. Akoby sme našli dostatočne starý kameň, ktorý zaručí trvalosť takéhoto odkazu. Takto sa v nás vrstvia stopy našej pamäti. Zo svojej inak čisto hmotnej, živočíšnej podstaty vieme vylúpnúť to, čo nás robí ľuďmi.

Sme produktom technológií, plní vedomia, že všetko sa dá ovládať, vypínať a zapínať, regulovať,

Pri potulkách severným Spišom, územím tiež zvaným Zamagurie, možno natrafiť na rázovité goralské obce učupené pod vápencovými bralami Pienin, ktoré im poskytujú zázemie a oporu. Život v blízkosti hôr je pokojnejší. Majestátnosť nebotyčných skál je umocnená sviežosťou podhorských pasienkov. Čas akoby sa tu menej ponáhal.

Zimná ranná hmla prikrýva krajinu tajomným závojom. Z neho sa pri brieždení ako prvé objavujú na horizonte dominanty, ktoré vtlačujú starobylej Nitre nezameniteľnú pečat'. Atmosféra s priesvitným bledomodrým nádychom sa v priebehu niekoľkých okamihov rozplynie do nádherného slnečného dňa, v ktorom sa v plnej kráse zaligocú všetky skryté šperky krajiny.

prispôbiť tomu, čo nazývame naše potreby. A keďže život plynie po vlnách, vždy každý takýto trend vytvára potrebu opaku. Potrebu tam, kde už niečo nie je, nájsť to a vrátiť to na správne miesto. Jednou z pečatí tejto doby sa stáva postupný nárast nášho záujmu o krajinu. Prečo ten záujem? Možno už máme dosť času. Domy sú už postavené, cesty nás zavedú kdekolvek, primárne potreby sú už nasýtené. To je ten okamih „naviac“, keď uvidíme strom nielen ako drevinu, ale ako živý organizmus, plný vitality a akejsi, pre nás neznámej múdrosti, vyplývajúcej z jeho, pre nás nedostupného veku.

Podobne je to aj s krajinou. Zadáme sa do nej a uvedomíme si, akoby vyplývala z niečoho, čo je aj v našom vnútri. Pociť krásna vzniká vtedy, keď vnímaný jav je v súlade s naším vnútorným usporiadaním. Tento súlad vnímame ako harmóniu. Čo sa stane ak stratíme túto schopnosť? Ak naše vnútro už neodpovie na vonkajší prejav harmónie? Pečaťou doby je aj naša interpretácia vlastností

Comeback of Interest in Landscape in the Context of the European Landscape Convention

In each era we take notice of something and in another one we neglect something. And thus differences can originate in our common stories by means of which we can name eras and cultures. What is characteristic for our era? What is eternal in it and what diminishing?

The culture originates when we are sated. We start to beautify things when we have time enough. From our material substance we can shell that what makes us human.

We are a product of technologies, full of conscience that anything can be controlled, switched off and switched on. And as life flows in waves, such trend always creates a need of the reverse. One of our era's signs is the gradual increase of interest in the landscape. Why this interest? Maybe we have time enough. Houses

have been built already, roads will bring us anywhere we wish, primary needs have been satisfied. This is the moment when we see a tree not just as wood species but also as a living organism.

With the landscape it is similar. We look at it and realise that it stems from something which is also inside us. When we speak about landscape we are speaking about the enjoyment, excitement and experience it can arouse in us. Landscape must be seen at first to realise that it exists. Many people are not aware of the landscape existence, otherwise they would know that the landscape has various properties and a character.

The landscape attracts. It becomes an article, however a specific one because it cannot be moved or

exchanged. In our terminology we use the term characteristic landscape appearance. That means a set of features and signs that characterise its external properties. However, the landscape has also its "inner" properties. We can speak about landscape character. Landscape character means to be different, specific, original. We should realise that variety of landscapes and landscape types is our wealth, common for the whole Europe. And if we know this we must take care of the landscape. The care means also attention and perception. It has also a cultural dimension and, at the same time, it includes a responsibility of the whole community of Europeans to preserve landscape values as it follows from the European Landscape Convention.

reality. Keď sa hovorí o krajine, hovorí sa o pôžitku z nej, o vzrušení, zážitku, ktorý v nás môže vyvolať. Krajina najprv musí byť videná, aby sme mohli usúdiť, že je. Je to neuveriteľné, že veľa ľudí si existenciu krajiny skoro neuvedomuje, alebo že nad ňou nerozmýšľa. Inak by sa vedelo, že krajina má svoje rozmanité vlastnosti, charakter. Takto chápaná krajina však už nemusí byť vnímaná iba primárne ako pôžitok, ale ako niečo hlbšie. Totiž krása je iba jednou z vlastností krajiny. Od pôžitku je terminologicky blízko ku zážitku a odtiaľ ku úžitku, ktorý je dôležitou vlastnosťou krajiny. Ten, keďže je utilitárny, poznáme najlepšie.

Krajina príťahuje. Stáva sa tovarom, ale špecifickým, lebo sa nedá preniesť ani vymeniť. V našej terminológii vyplývajúcej zo zákona sa používa termín charakteristický vzťah krajiny. Teda súbor črt, znakov, ktoré charakterizujú jej videné vlastnosti, vonkajší vzťah. To, čo vidím a pokiaľ to vidím, môžem aj posudzovať. Ale vidíme iba to, čo poznáme. Krajina má však aj svoje „vnútorné“ vlastnosti. Môžeme hovoriť o charaktere krajiny, krajinnom ráze. Ráz znamená byť odlišný, špecifický, originálny. Rázovitosť môže byť aj hodnotou.

Nemý svedok dávnej minulosti Starý hrad, alebo tiež Starhrad, postavený v 13. storočí na pravom brehu najdlhšej slovenskej rieky Váh v Strečnianskej úžine pohoria Malá Fatra, už veky stráži cestu vedúcu Považím. Z hradu sa naskytá jedinečný pohľad na Domašínský meander Váhu vytvárajúci čarovné zákutia.

Na Liptove, pri brehoch vodnej nádrže Liptovská Mara, ktorá nesie pomenovanie po zaniknutej obci, už panuje jar, avšak severák, dujúci od mohutných končiarov najmenších veľhôr sveta - Tatier, dáva tušiť, že kráľovstvo zimy sa v horách ešte neskončilo. Aj taká je rozmanitosť jednej malej krajiny v srdci Európy!...

Pokiaľ, samozrejme, máme ešte schopnosť poznať, čo je to hodnota. Pokiaľ to ešte vieme, uvedomíme si, že rozmanitosť krajín, krajinných typov je našim bohatstvom. Spoločným pre celú Európu. Ak to už vieme, musíme sa o krajiny starať. Starostlivosť znamená pozornosť, vnímavosť. Má v sebe aj kultúrnu dimenziu. Slušnosť. A súčasne obsahuje aj zodpovednosť celého spoločenstva Európanov poznané hodnoty krajiny zachovať. To nám opakovane umožní vrstviť stopy našej pamäti. Nenechať krajiny zaniknúť, ako to vyplýva z Európskeho dohovoru o krajine.

Peter Jančura
Slovenská agentúra životného prostredia/Slovak
Environmental Agency/Agence slovaque de
l'Environnement
jancura@sazp.sk

Foto: Erika Jauschová

Le renouvellement de l'intérêt porté au paysage dans le contexte de la Convention européenne du paysage.

Qu'est-ce qui caractérise l'époque où nous vivons? Qu'est-ce qui est passager et qu'est-ce qui reste éternel?

La culture naît au moment où nous ne souffrons plus de faim, où nous avons assez de temps libre. Ainsi nous pouvons commencer à embellir le lieu où nous vivons. Nous avons le temps de nous arrêter, de caresser la main de l'autre, de le regarder droit dans les yeux comme si nous voulions « graver » le moment présent dans l'éternité. Comme si nous avions trouvé une pierre assez vieille qui garantira la durabilité de ce message. Ainsi nous pourrions accumuler dans notre mémoire des vestiges. Ainsi nous pourrions extraire de notre for intérieur ce qui fait de nous les hommes.

Nous sommes les produits des technologies qui savent que tout peut être dirigé, allumé, éteint, réglé, adapté à nos besoins. Mais en même temps nous éprouvons le besoin de retrouver quelque chose de perdu et nous voulons le remettre à sa place d'origine. Nous commençons donc à porter un intérêt de plus en plus grand au paysage. Pourquoi cet intérêt? C'est

parce que nous avons peut-être assez de temps. Les maisons ont déjà été construites, les routes peuvent nous amener où nous voulons, nos besoins primaires ont été satisfaits. Il arrive donc le moment où nous regardons un arbre comme un organisme vivant plein de sagesse inconnue.

C'est pareil avec le paysage. Quand nous le regardons nous nous rendons compte qu'il contient quelque chose que nous possédons au fond de nous-mêmes. La sensation de la beauté naît au moment où le phénomène que nous observons est en harmonie avec notre organisation intérieure. Mais qu'arrivera-t-il si nous perdons cette capacité? Quand nous parlons du paysage, nous parlons aussi du plaisir, de l'excitation qu'il peut susciter en nous. Le paysage doit d'abord être « vu » pour qu'on puisse constater qu'il existe. Beaucoup de personnes ne se rendent pas compte de l'existence du paysage, de son caractère spécifique. Le paysage ne devrait pas susciter seulement la joie mais quelque chose de plus profond car la beauté ne constitue qu'une des propriétés du paysage.

Le paysage nous attire, il devient la marchan-

dise, mais une marchandise spécifique car elle ne peut pas être transportée ni échangée. Dans notre terminologie on utilise le terme « l'aspect caractéristique du paysage ». Il s'agit d'un ensemble de traits qui caractérisent ses propriétés « vues », son aspect physique car on ne peut juger que ce qu'on voit. Mais nous pouvons voir seulement ce que nous connaissons. Néanmoins le paysage a ses propriétés « internes ». Nous pouvons donc parler du caractère du paysage, de sa différence, spécificité, originalité. Cela peut être considéré comme une valeur si nous avons encore la capacité de reconnaître de vraies valeurs. Si nous le savons encore, nous pouvons nous rendre compte que la diversité du paysage constitue notre richesse qui est commune pour toute l'Europe. Et donc nous devrions nous occuper des paysages car ils contiennent aussi une dimension culturelle et c'est la politesse. C'est la responsabilité de toute la communauté européenne de sauvegarder ces valeurs. Cela nous permettra de ne pas laisser les paysages disparaître ce qui est dit aussi dans la Convention européenne du paysage.